

Utviklingen på arbeidsmarkedet

SAMMENDRAG

Den registrerte arbeidsledigheten var ved utgangen av april på 38 800 personer, noe som tilsvarer 1,6 prosent av arbeidsstyrken. Det er over 20 år siden arbeidsledigheten var på et tilsvarende lavt nivå. Samtidig som det har blitt færre arbeidsledige det siste året, har antallet personer i ordinære arbeidsmarkedstiltak økt. Målt ved summen av helt ledige og ordinære tiltaksdeltakere, har det vært en klar utflating i arbeidsledigheten det siste halve året.

En sterk vekst i norsk økonomi har ført til at sysselsettingen steg med 100 000 personer det siste året. I tillegg har det trolig vært en betydelig vekst i antall utenlandske personer på korttidsoppdrag. Økt arbeidsinnvandring og en generelt høyere yrkesdeltakelse har gjort det mulig å dekke det økte behovet for arbeidskraft. Utvinning av råolje og naturgass er den næringen som har hatt den største prosentvise veksten i antall sysselsatte. Veksten målt i antall personer var størst innen helse- og sosialtjenester og forretningsmessig tjenesteyting.

Målt ved antall utlyste stillinger har etterspørselen etter arbeidskraft gått noe ned i forhold til i høst, men nivået er fortsatt høyt. Det er nå tegn til at det blir færre ledige jobber innen yrker som bygg og anlegg og butikk- og salgsarbeid. Den sterke veksten i norsk økonomi de siste årene har etter hvert gitt utslag i økt lønnsvekst. Avtalen NHO og LO ble enige om i vår vil anslagsvis gi en samlet lønnsvekst på 5,6 prosent det kommende året. Dette er litt over fjorårets lønnsvekst på 5,4 prosent. Norsk økonomi er svært åpen, og den gunstige konjunkturutviklingen i resten av verden har dermed ført til økte eksportinntekter for landet. Det er imidlertid mye som tyder på veksten blant Norges handelspartnere vil gå ned i tiden fremover.

I våre prognoser for utsiktene på arbeidsmarkedet legger vi blant annet til grunn en noe svakere utvikling internasjonalt, noe som sammen med et økt rentenivå vil dempe veksten også i norsk økonomi. Den sterke sysselsettingsveksten ventes derfor å gå noe tilbake i inneværende år, slik at det i alt i vil være 60 000 flere sysselsatte i 2008 enn i 2007. Ledigheten forventer vi vil flate ut i løpet av året slik at det i gjennomsnitt vil være 40 000 registrerte ledige i 2008, noe som er 6 000 færre enn i 2007. For 2009 forventer vi at ledighetsnivået vil øke noe fra nivået i 2008 som følge av lavere økonomisk vekst.

LAVEST LEDIGHET SIDEN 1987

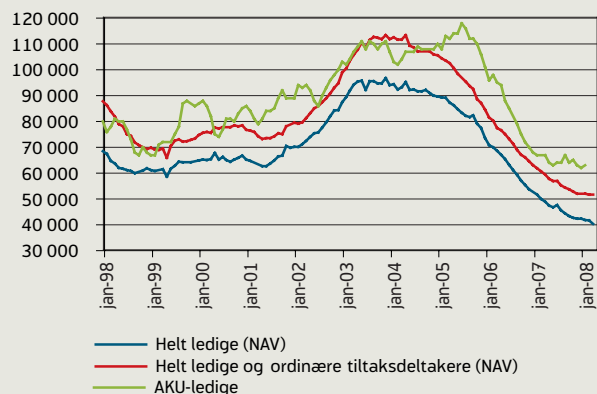
Nedgangen i arbeidsledigheten har i de siste månedene vist tegn til å flate ut, se figur 1. Ved utgangen av april var 38 800 personer registrert som ledige hos NAV. Dette tilsvarer en nedgang på 18 prosent sammenlignet med samme måned i fjor. Vi må helt tilbake til 1987 for å finne sist gang ledigheten var lavere. Siden utgangen av desember har den registrerte ledigheten gått ned med omtrent 2 000 personer, justert for normale sesongvariasjoner, mens den i samme periode i 2007 gikk ned med 4 700 personer. Også tallene fra SSBs arbeidskraftundersøkelse (AKU) bekrefter at det nå ser ut til å være en utflating i ledighetsutviklingen. I februar var AKU-ledigheten på 2,4 prosent av arbeidsstyrken.

Færre ledige akademikere

NAVs statistikk viser at ledigheten har utviklet seg noe forskjellig for de ulike yrkesgruppene det siste året. Svakest har utviklingen vært innenfor bygg og anlegg, der den registrerte ledigheten har gått ned med 4 prosent det

Figur 1:

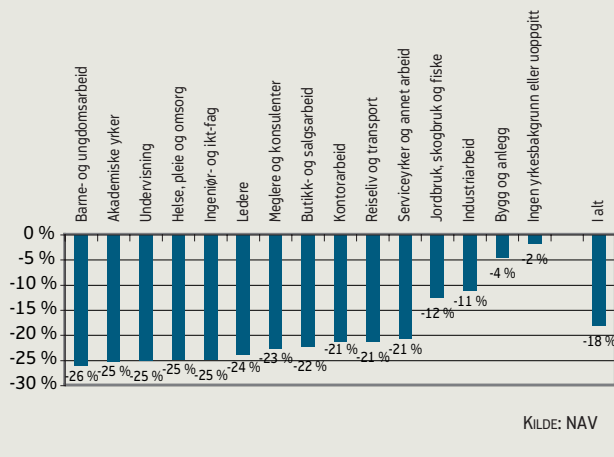
Utviklingen i antall registrerte ledige, summen av registrerte ledige og ordinære tiltaksdeltakere og arbeidsledige målt ved AKU. Sesongjusterte tall¹ januar 1998-april 2008.

¹ For arbeidsledige målt ved AKU er det benyttet 3 måneders glidende gjennomsnitt.

KILDE: NAV OG SSB

Figur 2:
Prosentvis endring i antall registrerte ledige, etter yrkesbakgrunn. April 2007–april 2008.

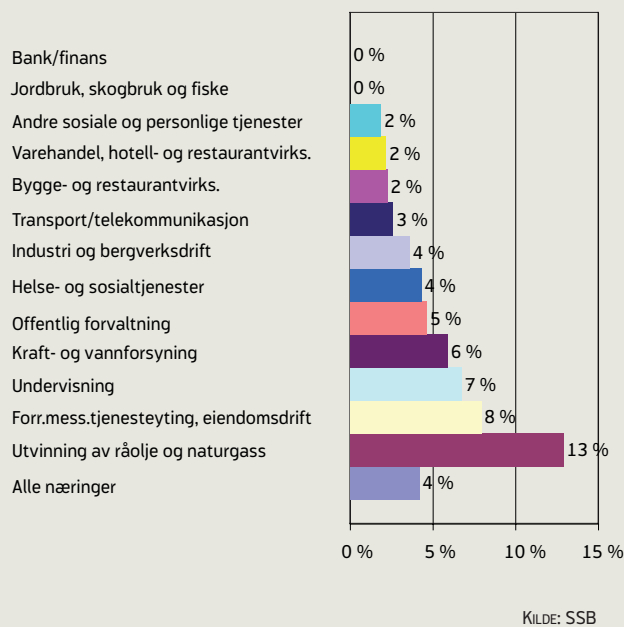
siste året. Innenfor bygge- og anleggsyrkene er det særlig de som har bakgrunn fra bygningsarbeid som har hatt den svakeste utviklingen. For snekkere og tømrere har ledigheten økt med 21 prosent. Også innenfor industriarbeid, som sammen med bygg og anlegg er blant de mest konjunkturfølsomme yrkesgruppene, har nedgangen i ledigheten vært svakere enn den samlede nedgangen.

Barne- og ungdomsarbeid er den yrkesgruppen hvor ledigheten er sterkest redusert det siste året. Det var 26 prosent færre ledige i denne yrkesgruppen i april sammenlignet med samme måned året før. Akademiske yrker, undervisning, helse, pleie og omsorg og ingeniør- og IKT-fag er andre yrkesgrupper hvor nedgangen har vært stor.

100 000 FLERE I ARBEID DET SISTE ÅRET

SSBs arbeidskraftundersøkelse (AKU) for første kvartal i år viste at det har vært en sterk sysselsetningsvekst det siste året. 100 000 flere personer i alderen 15 til 74 år var i arbeid sammenlignet med samme kvartal året før. Dette kan delvis forklares med en sterk befolkningsøkning, som skyldes økt arbeidsinnvandring, særlig fra de nye EU-landene. I aldersgruppen 15 til 74 år har befolkningen økt med 59 000 personer i løpet av denne perioden. Den høye arbeidsinnvandringen har kommet i en tid der knappheten på arbeidskraft har vært stor i norsk økonomi. Arbeidsinnvandrene har dermed bidratt til å dekke sysselsetningsbehovene mange norske bedrifter har. I tillegg til dette har yrkesdeltakelsen økt for alle aldersgrupper, og spesielt for kvinner.

Figur 3:
Prosentvis endring i antall sysselsatte fordelt etter næringer, AKU. 1. kvartal 2007–1.kvartal 2008.

Fra figur 3 går det fram at sysselsetningsveksten har vært sterkest innenfor utvinning av råolje og naturgass. Siden i fjor har sysselsettingen gått opp med 13 prosent innenfor denne næringen, noe som utgjør 4 000 personer. Jordbruk, skogbruk og fiske og bank/finans er de næringene som har hatt den svakeste sysselsetningsutviklingen. For begge disse næringene var sysselsettingen på det samme nivået som i fjor, ifølge AKU. Målt i antall personer var det forretningsmessig tjenesteyting og helse- og sosialtjenester som hadde den største økningen, begge med en økning på omtrent 20 000 personer.

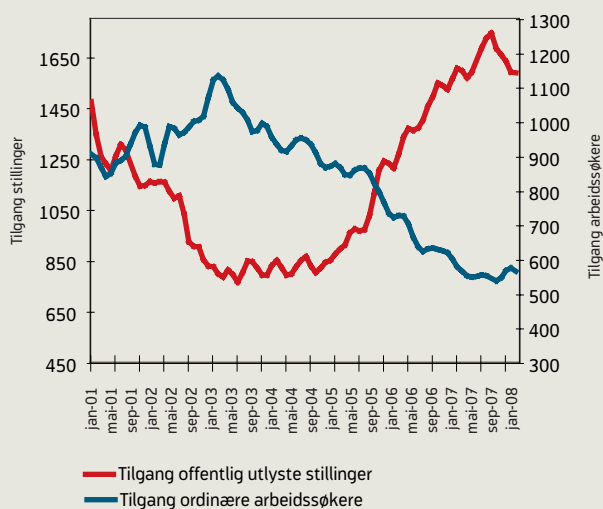
FÆRRE LEDIGE STILLINGER I KONJUNKTURFØLSOMME YRKER

NAV's statistikk for april viser at antallet utlyste stillinger fortsatt er på et høyt nivå. De siste månedene har imidlertid antallet gått noe ned i forhold til høsten i fjor, korrigert for vanlige sesongsvingninger. Det var i april omtrent like mange ledige jobber som i samme måned i fjor.

Det er yrker som bygg og anlegg og butikk- og salgsarbeid som har hatt den største nedgangen i antallet ledige stillinger. Akademiske yrker og undervisning er de to yrkesgruppene med den største prosentvise økningen i antallet ledige stillinger.

Figur 4:

Tilgang ledige stillinger per virkedag. Stillinger utlyst i media, registrert av arbeidsgiver på nav.no eller meldt til NAV. Tilgang ordinære arbeidssøkere per virkedag. Sesongjusterte tall. Trend. Januar 2001-april 2008.

KILDE: NAV

Tilgangen av ordinære arbeidssøkere har nå holdt seg på et stabilt lavt nivå over en lengre periode. I de siste månedene har det imidlertid vært registrert en økning i antallet ledige med en arbeidssøkervarighet på under 4 uker i forhold til samme periode i fjor. Dette kan tyde på at det nå er vanskeligere å finne jobb til de som melder seg som arbeidsledige.

STABILT SYKEFRAVÆR OG FÆRRE YRKESHEMMEDE

Sykefraværet økte fra 6,8 prosent i fjerde kvartal 2006 til 6,9 prosent i fjerde kvartal 2007. Etter regelverksendringene på sykefraværsområdet i 2004 har det vært relativt beskjedne endringer i sykefraværet. I fjerde kvartal 2004 var sykefraværet på 6,4 prosent. I tidligere høykonjunkturer har vanligvis sykefraværet gått opp. Denne trenden har ikke blitt observert i de siste to-tre årene, og mye tyder på at regelverksendringene som har blitt innført på sykefraværsområdet har hatt en positiv effekt.

Ved utgangen av april i år var antallet yrkeshemmede på 81 400, noe som var 5 prosent lavere enn samme måned året før. I forhold til april 2005 var nedgangen på 14 prosent.

UTVIKLINGEN INTERNASJONALT

Høyere matpriser har ført til økt inflasjon i mange land. En av grunnene til de økte matvareprisene er det økte velstandsnivået, og dermed den økte etterspørselen etter jordbruksprodukt, i land som Kina og India. Økt etterspørsel etter biodrivstoff og spekulasjon har også vært med på å øke matvareprisene. En vedvarende høy prisstigning fremover vil føre til at kjøpekraften svekkes og det private konsumet vil dermed reduseres. Dette vil virke dempende på den økonomiske veksten. De høye matvareprisene gjør også at mange fattige nå ikke lenger har råd til mat, noe som har ført til demonstrasjoner og politisk uro i flere fattige land.

I USA har trenden med til dels sterkt fallende boligpriser fortsatt i de siste månedene. Den finansielle uroen, som oppstod på grunn av misligholdte boliglån, har gitt økte lånekostnader for banker og låntakere både i USA og i Europa. Mye på grunn av de fallende boligprisene og den finansielle uroen er nå konsumenttilliten i USA lavere enn den har vært på mange år. Til nå i år har det private konsum utviklet seg svakt og de lave forventningene til framtida indikerer at dette vil vedvare i tiden framover. Foreløpige nasjonalregnskapstall viste at bruttonasjonalproduktet økte med 0,6 prosent i første kvartal. Mye av denne veksten kom fra økte lagre. Økt lagerbeholdning hos bedriftene kan tyde på lav etterspørsel, og at det må kuttes i produksjonen framover. Tall over arbeidsmarkedet indikerer også en svakere utvikling i USA ved at sysselsettingen har falt og arbeidsledigheten har økt de siste månedene.

Ulike forventningsbarometre for næringslivet og husholdninger viser at tilliten til den framtidige utviklingen har svekket seg i EURO-området den siste tiden. En sterk euro i forhold til dollar og den finansielle uroen er nok de viktigste forklaringene på dette. Ordreinngangen til industrien både samlet og fra eksportmarkedene indikerer lavere produksjon i tiden framover selv om nivået fortsatt er høyt.

I Sverige har den økonomiske veksten de siste årene vært høy. Særlig har høyt privat konsum og et høyt investeringsnivå bidratt til den sterke utviklingen. Den økonomiske veksten har også redusert arbeidsledigheten, og i løpet av det siste året har sysselsettingen økt med 2,5 prosent. Det finnes nå, i likhet med resten av Europa, tegn til redusert vekst i produksjonen framover.

Veksten i bruttonasjonalproduktet i Kina er fortsatt svært høy selv om den i første kvartal i år var noe svakere enn i det foregående. Inflasjonen er også svært høy, mye grunnet økende matvarepriser. For å unngå en overoppheting av økonomien har myndighetene blant annet strammet inn på reservekravene til bankene og dessuten fortsatt med å la den kinesiske valutaen styrke seg. En styrket kinesisk

valuta vil ventelig dempe den sterke eksportveksten landet har hatt de siste årene.

UTVIKLINGEN I NORGE

Den sterke veksten i norsk økonomi har nå vedvart over en lengre periode. Høy vekst internasjonalt har ført til gunstige markedsforhold for norske konkurranseutsatte bedrifter. Et lavt rentenivå har bidratt til et høyt privat konsum og høye investeringer. I takt med denne utviklingen har arbeidsledigheten gått ned og sysselsettingen økt. Siden årsskiftet 2003/2004 har omtrent 239 000 flere personer kommet arbeid, ifølge arbeidskraftundersøkelsen til SSB.

Siden i fjor sommer har boligprisene, spesielt for leiligheter, gått noe ned og omsetningstiden har økt. Dette har ført til økt usikkerhet rundt den framtidige prisutviklingen, noe som igjen har ført til dempet aktivitet innen bygge- og anleggsnæringen. Ledigheten har også økt blant enkelte yrkesgrupper innen bygg og anlegg samtidig som antallet ledige stillinger har gått ned.

Resultatet av vårens lønnsforhandlinger mellom LO og NHO vil i året som kommer anslagsvis gi en samlet lønnsvekst på 5,6 prosent. Hva som skjer i de enkelte bedriftene vil imidlertid avgjøre om det endelige resultatet vil ligge over eller under dette tallet. I 2007 var den totale lønnsveksten, ifølge Teknisk Beregningsutvalg, på 5,4 prosent, noe som er den høyeste lønnsveksten siden 2002.

UTVIKLINGEN FRAMOVER

Det er stor usikkerhet knyttet til den videre utviklingen i USA og til hvor sterk tilbakegangen vil bli. Europeiske eksportbedrifter har først og fremst merket nedgangskonjunkturen i USA ved at euroen har styrket seg i forhold til dollar. Forventningene til framtida har også svekket seg mye grunnet den finansielle uroen som har spredt seg fra USA til andre deler av verden. Lavere forventninger til framtida vil sannsynligvis føre til lavere etterspørsel fra husholdningene, noe som igjen vil føre til lavere økonomisk vekst.

Investeringene i både industrien og oljevirkksomheten vil trolig ligge på et høyt nivå også i 2008. En fortsatt høy oljepris vil sannsynligvis bidra til å holde aktiviteten oppe i de delene av næringslivet som er involvert i oljevirkksomheten. På den annen side er det grunn til å tro at en vedvarende svak dollar, og en svakere utvikling internasjonalt, vil dempe etterspørselen etter norske produkter. Dette kan, sammen med en høy lønnsvekst framover, bidra til at særlig de mest konkurranseutsatte næringene må redusere sysselsettingen.

SSBs konjunkturbarometer for 1. kvartal viste at produksjonsveksten i industrien har avtatt. Fortsatt stiger produksjonsvolumet og sysselsettingen, men ikke så sterkt som tidligere. Færre melder også om at mangelen på kvalifisert arbeidskraft representerer en begrensende faktor på produksjonen. Andelen industriledere som bedømmer den nærmeste framtida som positiv har også gått noe tilbake i forhold til tidligere målinger, men er fortsatt på et høyt nivå.

I NAVs bedriftsundersøkelse denne våren oppgir 36 prosent av bedriftene at de venter økt sysselsetting det kommende året, mens 7 prosent forventer at arbeidsstokken vil bli redusert. Dette er på samme nivå som fjorårets undersøkelse og indikerer at etterspørselen etter arbeidskraft fortsatt vil være høy i tiden som kommer. Mangelen på arbeidskraft er noe høyere enn den var for ett år siden. Det er særlig i de mindre konjunkturfølsomme delene av norsk økonomi, som helse og sosiale tjenester og offentlig forvaltning det nå meldes om økt mangel på arbeidskraft, mens mangelen er uendret eller litt lavere innen industrien, bygg og anlegg, samt eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting. Fjorårets undersøkelse ble gjennomført i en periode da arbeidsledigheten var på vei ned og tilgangen på ledige stillinger var i kraftig vekst. Mangelen på arbeidskraft fortsatte trolig å øke utover året etter at bedriftsundersøkelsen ble gjennomført. I år ble undersøkelsen gjennomført i en periode hvor arbeidsledigheten er i ferd med å stabilisere seg, og hvor den også har økt for enkelte grupper de siste månedene. Resultatene fra årets bedriftsundersøkelse viser også tegn til at arbeidsmarkedet er i ferd med å bli mindre stramt innen flere konjunkturtsatte næringer, mens mangelen øker innenfor offentlig sektor.

NAV forventer at norsk økonomi står ovenfor en periode med svakere produksjonsvekst. Dette vil medføre at de siste årenes sterke sysselsettingsvekst vil avta. Det er grunn til å tro at trenden vi har sett den siste tiden, med lavere etterspørsel etter visse typer arbeidskraft, vil vedvare. Dette betyr at vi i tiden framover vil få et mer delt arbeidsmarked der etterspørselen etter enkelte konjunkturfølsomme yrkesgrupper vil bli mindre, mens etterspørselen fortsatt vil holde seg høy for andre yrkesgrupper.

Fra 1.kvartal 2007 til 1.kvartal 2008 økte både sysselsettingen og arbeidsstyrken med 100 000 personer. For 2008 forventer NAV at sysselsettingen vil øke ytterligere, men grunnet en svakere konjunkturutvikling vil veksten etter hvert avta slik at økningen vil være på omtrent 60 000 personer for året som helhet. Arbeidsstyrken antar vi vil vokse i takt med sysselsettingen, slik at ledigheten målt ved AKU holder seg uendret. En del av veksten i arbeidsstyrken vil komme fra økt arbeidsinnvandring, men også demografiske endringer gjør at antallet i arbeidsstyrken vil gå opp.

Tabell 1:

NAVs vurdering av gjennomsnittlig antall arbeidsledige i 2008 og 2009. Forutsetninger om tiltaksnivået. Faktiske tall for 2007.

	2007	2008	2009
Registrerte arbeidsledige (personer)	46000	40000	45000
Registrerte arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken	1,9 %	1,6 %	1,8 %
Tiltaksplasser (ordinære arbeidssøkere)	10121 ¹⁾	11450 ²⁾	11450 ³⁾
Arbeidsledige, AKU i prosent av arbeidsstyrken	2,5 %	2,5 %	2,8 %

¹⁾ For 2007 er det brukt gjennomsnittlig antall personer i tiltak ved utgangen av måneden. Dette kan avvike noe fra antall tiltaksplasser.

²⁾ Tiltaksnivået for 2008 er satt i tråd med det vedtatte statsbudsjettet for 2008. Dette inkluderer ikke de om lag 350 tiltaksplassene som Oslo kommune disponerer.

³⁾ Beregningsteknisk er det forutsatt samme tiltaksnivå i 2009 som i 2008

KILDE: NAV

Tabell 2:

Endringer i arbeidsstyrke, sysselsetting og arbeidsledighet fra året før. Faktiske tall for 2007, prognoser for 2008 og 2009.

	2007	2008	2009
Arbeidsstyrke (AKU)	61000	60000	30000
Sysselsatte (AKU)	81000	60000	20000
AKU arbeidsledige	-20000	0	10000
Registrerte helt arbeidsledige (NAV)	-16900	-6000	5000

KILDE: NAV

For den registrerte ledigheten venter vi at den sterke nedgangen som har vært i de siste årene, vil avta i tiden framover. I 2008 vil det i gjennomsnitt være om lag 40 000 registrerte ledige, noe som utgjør 1,6 prosent av arbeidsstyrken.

I 2009 anslår vi at den økonomiske veksten vil dempes ytterligere. Dette vil føre til at den registrerte ledigheten kan gå opp med 5 000 personer i forhold til 2008, og

ledighetsnivået vil da utgjøre 1,8 prosent av arbeidsstyrken. Sysselsettingen vil fortsette å øke i 2009, men klart svakere enn den hittil har gjort, og svakere enn veksten i arbeidsstyrken. Det er knyttet stor usikkerhet til disse anslagene. En sterkere utvikling internasjonalt enn vi har lagt til grunn vil kunne føre til høyere sysselsettingsvekst, mens en høyere lønnsvekst eller sterkere kronekurs vil kunne gi høyere ledighet i våre prognoser.